

L' A V E N S

L I T E R A R I * A R T I S T I C H * C I E N T I F I C H

REVISTA QUINZENAL IL·L U S T R A D A

LA PRIMERA PEDRA

I

Noy, me véns com l' anell al dit—exclamá en Pep, tot arrambant son carretó, carregat de sargas, al bordó mateix de l' acera de la Vireyna.

—¿Y aixó?—respongué en Llorensó, encaixant ab son amich.

—¿Qué? Que ja 't tinch dos parroquiáns. Lo que 't vaig dir l' altre dia: jo de diners, pobre de mí, no te 'n podré dar, ni tan sols bestreure, perque ab prous feynas passém ab lo meu jornal de mosso de magatzem... are, parroquia, molt será! Al escriptori del amo venen molts dependents de comers; la dona, com ja sabs, fa dissaptes á la despesa del nostre carrer que sempre está plena d' estudiants... y mira, d' allí t' he tret los dos parroquiáns de que 't parlo.

—S' aprecia, noy, s' aprecia... però no 'm puch comprometre. Ja sabs lo que 't tinch dit: desitjos de treballar y sobre tot pe 'l meu compte, no me 'n mancan; però ¿cóm vols qu' ho fassi? Tot just are s' obra la temporada d' estiu; al basar no 'ns enteném de feyna... Veus, aixó mateix que duch al bras, es una partida d' armillas qu' he tingut de tallar á casa, ahir á la nit, perque á la hora de plegar no vaig poder acabar la tasca: vull dir que no tinch un minut pera mí, ni tampoch prous diners pera caminar sol.

—Home, aixís no n' eixirém may: qui no posa no treu. Cal tindre empresa y pit sempre. Mira, 'l meu amo, desembarcava carbó á la riba del port de l' Habana, y are ja veus si 'n té de moneda, que n'

hi ha pel pare y per la mare... Lo mal es que jo tinch massa familia pera fer francesillas... que si fos sol com tú...

—Be, sí: tú parlas com un llibre; però 'l cas es que tant se val, no tinch temps ni diners pera comprometem: quedaria malament y es un mal comensar... Veurás ¿se portarán la roba? Si ells se la portan y no van depressa, los hi faré á estonas perdudas. Es tot lo que 't puch dir y créu que 'm dol.

—Ca, sant cristiá, ca; aixó no. ¿Veus que son estudiants? Ben segur que 'ls diners no 'ls tocarán fins que tingan los vestits. Però ey, llavoras sí. La dispesera 'n respon: diu que son bons minyóns. Oh, aixó es lo primer que vaig preguntar á la de casa. Es que corren uns alets en aquesta trepa de *señuritus* que segueixen estudis, que si 't giran l' esqueña ja 'ls hi has vist prou la sombra y t' han fos tota la plata dins d' una tronera de billart... Però, vaja, aixó no va al cas: aquells son bons noys. Se volen fer dos vestits negres pe'l dol d' una germana qu' acaban de perdre, y vol dir qu', ab los amichs que tens, be podrás trobar qui 't bestregui una vintena de duros per uns quants dias, home!

En Llorensó arronsá las espatllas com mitj convençut, mitj dubtós. Despres abaixá 'ls ulls en actitud reflectiva, tot entretenintse en clavar mellor una agulla del mocador color de pansa ab que duya embolicada la feyna.

—Be, donchs, quedém entesos, ¿eh! Demá te 'ls presento á casa teva á l' hora de dinar.

Lo fadrí sastre feu altre volta ab las espatllas dos ó tres moviments com los de l' au que no gosa á empendre 'l vol, y visiblement encaparrat allargá la ma á son amich. Aquest, empenyent de nou son carretó, comensá á cridar ¡ep! ¡ep! á fi de que s' apartés una minyona de servey que estava parlant ab un cabo d' artilleria; mes no tingué temps aquella de veures á dalt de l' acera per obra y gracia de son ben plantat galant, que ja 'n Pep, deixant altra volta 'l carretó, corria derrera del sastre qu' havia emprés camí oposat.

—Ascolta, Llorensó: per falta de temps no te 'n desdigas; la Roseta t' ajudarà, ¿sents?

En aquell moment tocava un quart de déu. Un y altre havian fet tart y tiraren pe'l respectiu indret apretant lo pas. Lo mosso repetia son ¡ep! ¡ep! per avisar; ja 'ls cotxes que l' hi abocavan los cavalls á las rodas del carretó, ja als carreters que, tot fent esses ab llurs carros, se l' hi entrebancavan á cada pas pel camí, ja á la gent

de peu qu' atravessant esvarada entre mitj del terratrémol de caruatjes grans, no s' adonava d'aquell caixó ab rodas que 'ls hi posava en perill las camas. En Llorensó, mentrestant, serpentejava ab llestesa per entre la multitud vagarosa que matava 'l temps en la Ramblá de las Flors, recreant tot d' una l' olfat y la vista en la munió de toyas que adornavan un cantó del passeig y embaumavan tot l' espay ab llur fragància.

II

Eran dos quarts de duas de la tarde, quan en Pep trucava á la porta d' en Llorensó acompanyat dels dos estudiants.

Lo bon sastre 'ls rebé ab la més humil rialleta, y mitj avergonyit, mitj temerós del efecte que 'ls podria causar la pobresa del pis, los feu entrar al estradet, cambra ó dormitori qu' en la despesa ocupava. No anava pas gayre errat en Llorensó al témer una impressió dolenta; porque tal seria la rebuda pe 'ls estudiants que, de no veures acompanyats y retenirlos la por de que s' ho prenguéss a mal en Pep, s' entornan ben depressa.

Verament aquellas parets sens un quadro de figuríns ni una restallera d' elegants prestatjes, farcits de pessas de roba pera triar, causavan no poca desconfiansa als primers parroquiáns. Prou los los hi havia dit en Pep que aquell sastre no tenia establiment encare, y que per aixó 'ls serviria baratet; mes ells, de totas maneres, s' havian imaginat trobarse en un taller més ó menys luxós, ja may topar ab un senzill obrer que, per tota senyal del ofici, mostrava en la solapa de la polsosa americana, una constelació d' agullas, y al peu del balcó d' aquell pobre estatje, un vetllador de fusta blanca, sembrat de retalls, rodets, estisoras, simolsas y botons, que semblavan fullaraca despresa del untós y fumat quinqué de petroli que del mitj s' aixecava ab sa pantalla, com un arbret nano.

Sobre tot, lo més jovenet dels estudiants, no sabia avindres ab l' idea de no poder triar figurí y de seguir encare essent camp de maniobras del primer sobrevingut. Durant sa infantesa, havia anat sempre vestit per l' estisora de la seva mare, y quan la creixensa vingué á complicar lo tall de sas costuras, lo sastrinyoli de son poble fou qui, per cinch ó sis anys, estudiá inútilment á la seva esquena la manera d' assentar un coll ó unas muscleras sense bossas. Ab son desitj d' apareixer tan home com se sentia interior-

ment, alló s' havia d' acabar y per lo vist no n' eixiria may, porque ja l' únich vestit que li havian comprat á Barcelona al entrar á la Universitat, no era fet á proba, sino adquirit en un basar; y are, la primera volta que podia manejar-se sol y anar á son gust, are queya á mans d' un aprenent ó d' un sastre de recó!...

Per lo que diu al gran, ja era un altre cosa. Es cert que no pujá gayre de bon grat los noranta y tants grahóns que separavan aquell quart pis, del plá de terra; es cert també que sentí la fredor del desengany al trobar-se en aquell humil recó del obrer que tan poch revelava l' ofici de son amo, però als dos minuts d' esserhi, ja no hi pensava. Lo bon xicot era músich de bona fusta; sentia per son cervell un brunzit constant de cants, ja endormiscats en la memória, ja envollats ab lo núvol desperfilat de lo embrionari, ja vius com si en aquell moment los hi xiuessen á l' orella; y son enteniment, per lo comú y en aquell instant també, se deixava bressar pel va y ve de las onas sonoras, ó si voleu, nadava pe 'ls cels.

Per fi tot s' arreglá. Lo petit portá la batuta explicant al sastre lo qu' ell volia y fins lo que ni volia ni deixava de voler son germá gran. La moda era dur lo pantalon ben ample, acampanat y, si 'l dol ho consentis, ab una cinta de seda negra, imitant franja de dalt baix de la cama.

Lo sastre compregué, per aquest detall, ab qui se las havia y, rodant lo cap, manifestá que 'l dol no permetia consemblants guarnits. Lo xixarel-lo continuá recomenant que 'l *jaqué* tingués lo coll ben ample y assentat; que la armilla fos sense solapas y baixa pera que 'l coll de la camisa pogués esser ben escotat. En Llorensó, tot prenent las midas de l' esquena, somreya y responia al desitj d' aquellas exageracións ab un «descansi, descansi» que valia tant com un «no's queixará de mí, ja se ab quí tracto.» Y mentrestant, lo futur músich, distretament assegut devant d' en Pep, passejava la vista per l' envigat y gronxava la cama dreta á cavall de la esquerra.

Per fi en Llorensó prengué la mida al més gran y, seguint los desitjos del petit, ajustá 'ls dos vestits en quaranta duros, posanthi ell la roba que seria un bon Elasticotin. Lo diumenge vinent podrian tornar pera probar-se 'ls.

—O sinó— digué 'l sastre repensant-se un xich— més valdrá que no tornen; ja aniré jo á casa de vostés á fer la proba.

—Be, donchs, quedem pera diumenge— feu lo gran, emprenent lo camí de la cuyna pel de la porta.

—No; cap á la dreta!—advertí en Pep.

—Espérat, home, espérat—cridá 'l petit, mortificat per aquella pressa, y girantse cap al sastre, afegí:—Be, diumenge; però ¿á quin hora?... A las deu, ¿eh?... Ja 'ns trobará.

Lo gran, mentrestant, baixava boy á las palpentas la escala, tot cantant «Maria, María, cara sorella mia». Y ja havia baixat lo petit fins al primer replá, que seguia recomanant al sastre que la armilla fós sense solapas y baixa y 'l pantalon ben ample y acampanat.

Aqueixas cansonerias foren causa de qu' en Llorensó arribés altra volta tart al taller. L' amo que no sabia per quin cantó girarse de feyna, l' renyá durament, y en Llorensó, que per sa part se veyá ja en camí d' obtindre la desitjada independéncia, 's deslligá la lléngua y 's doná per despatxat.

III

Ben contat y rebatut tenia dotze duros pera comprar la roba y guarniments, mantindres mentres y tant que 'ls estudiantets lo paguessin y per' afrontar lo perill de quedar en vaga més ó menys temps. Era donchs ben vist, qu' havia d' enmanllevar lo menos cinch dobletas de cinch duros ab las quals poder comprar tan sols fos lo panyo dels vestits compromesos, puig ¿quin botiguer li fiaria si no 'n coneixia cap? Y tot pensant aixó, se 'n aná á veure á la familia de 'n Pep ó, parlant mes clar, á la filla d' aquest, la Roseta.

—Que tal, noy? Cóm se coneix que ja fás d' amo, que 't passejas en aquestas horas—li digué la dona de 'n Pep, tot aixugantse ab lo devantal de llana 'ls brassos, encare molls del lleixiu ab qu' estava rentant los plats.—Ja han vingut á pendres la mida 'ls senyorets que jo t' he enviat?

—Ja han vingut, ja—respongué 'l sastre, manifestant poch desitj de seguir conversa.

—Be ¿qué vols veure á la Roseta? Allá dins la trobarás cusint... Ah, escolta ¿ja t' ho ha dit *lo nostru*? Si vóls que t' ajudi, ho farà de bona gana, ¿ho sents? Primer tú que l' amo, porque...

Mes, veyent que 'l sastre ja ben segur era á la sala hont treballava la noya, la bona dona trencá aquí la rahó, y sens darse per ofesa, 's ficá altra volta á la cuyna y reprengué sa tasca.

En Llorensó no pogué amagar á la Roseta lo conflicte en que 's

trobava. ¡Las donas tenen uns acudits! Molt será que no 'n trobi un de bo la meva xicota, havia pensat ell. Y en efecte, aquella semblava esperar-lo també, concentrada la vista en la tira de tela blanca que anava lliscant per la maquineta, á mesura que la lleugera agulla la picava y cosia ab son soroll d' esperit de rellotje.

La tira era llarga, la Roseta no aixecava 'l cap, l' agulla seguia crech, crech, crech, fent son punt de cadeneta sens parar, y en Llorensó esperava impacient la paraula de sa estimada. Per fi la oí.

—Mira,— feu la Roseta, trayentse las arrecadas y un' anell que duya.—No digas res á ningú y empényat aixó.

—¡Ah, aixó si que no!— replicá ell, entre sorprés y conmogut.—T' estimo la intenció, però de cap de las maneras, faria jo tal cosa.

—T' ho donch de cor.

—Prou ho veig..... no 'n parlém més,—li respongué'l jove ab la vista espurnejantli llágrimas.

Y agafant l' anell lo posá altra volta en lo dit de la Roseta, qual ma sentí tremolar en las sevas com colomet esporuguit. La Roseta, 's torná roja, acotantse doná empenta al volant pera reempendre 'l treball y amagar ensemps una llágrima traydora.

—Espérat,— digué en Llorensó, més entendrit que may.—Si no 't sab greu, te posaré las arracadetas.

Y ab ma tremolosa to' á la molsuda orella y posá en son lloch la joya, temorós de punxar á sa estimada. L' olor suau del cabell y la caloreta que desprenía la pell, li excitaren alhora 'ls sentits y la tendresa, fins á tal punt, que no s' atreví á posar l' altre arracada. Sa estimada la cullí, se la col·locá, y ab lo pit alenós torná á empendre enrogida 'l treball.

Acabada un altra tira, la Roseta exclamá, ab lo tó de qui ha trobat lo que cercava:

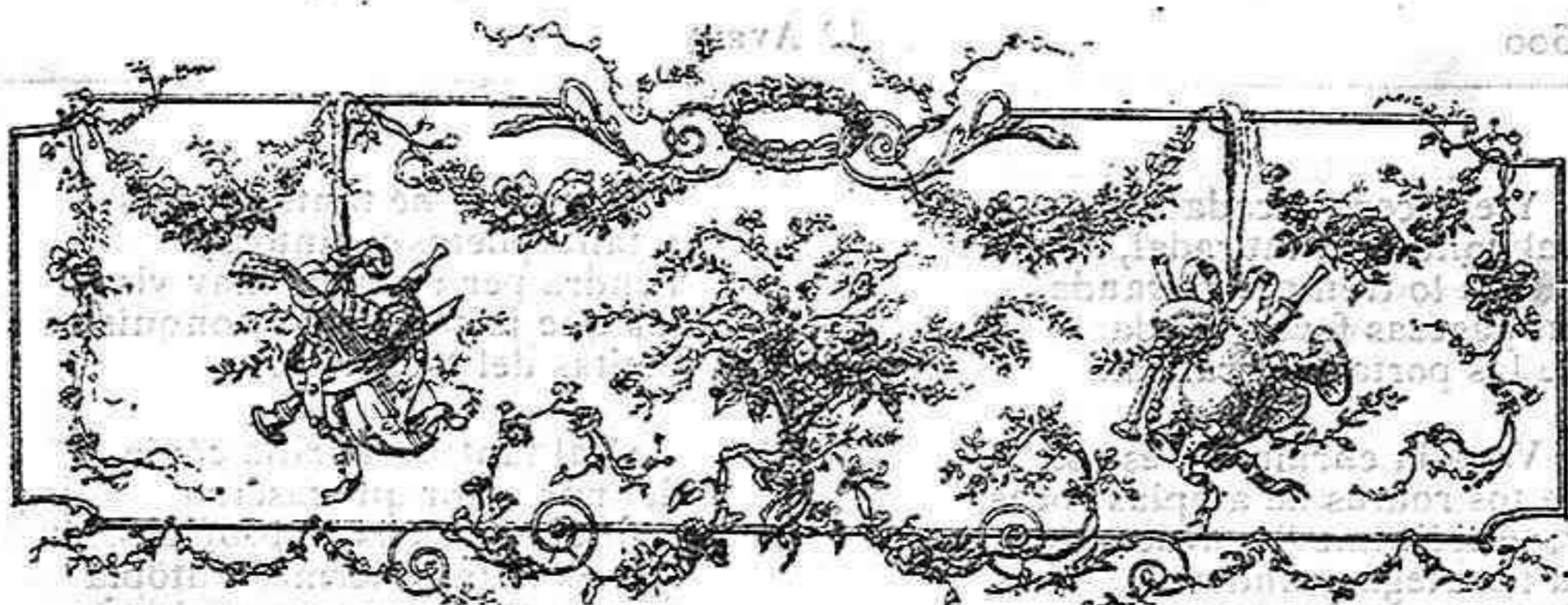
—Ah, ¿sabs lo que faria en ton lloch? Aniria á trobar á aquell adroguer amich teu, que sempre 't fa tants oferiments, home.

—¿En Ramon del carrer Nou?— ¡Tens rahó!... Ja 'n hem eixit... Si que me 'ls deixarà, sí; be m' ho te dit prou, que sempre que vulga...

Y ja animat per la esperansa, lo sastre s' aixecá deixant á la Roseta, asseguda entre mitj d' estufadas tallas de roba blanca que, per l' enamorat, posavan á la noya com sentada en trono de núvols.

NARCÍS OLLER.

(Acabará)

Heus aquí la poesía que llegí en lo teatre Romea la senyoreta D.ª Elissa Mendoza Tenorio en la nit de son benefici, lo 18 de Maig de 1884. A la amabilitat del autor Sr. Soler debem una copia d' aquesta composició que tant ben acullida fou pel públich, y encara que algun periódich diari se 'ns ha anticipat ja en publicarla, retirem gustosos part d' original d' aquest número á fi de que nostres lectors tinguin també impres lo que, declamat, fou rebut ab tant aplauso.

A BARCELONA

Encantada de mirarte
y joyosa de sentirte,
no puch deixar, al parlarte,
de pensar quant dech pagarte,
Sent tan poch lo que puch dirte;

Que be puch, sens ferte ofensa,
dirigirte mots, que son
aquells ab que sent y pensa,
mostrant sa sorpresa inmensa,
un príncep de Calderon.

Al pensá ab tú, Barcelona,
veyente desde Madrit,
ja 'l cor, que 'l pit m' empresona,
glatía com papallona
volant sobre un prat florit.

Y era que éll ja endevinava
lo que aquí jo trovaria;
lo goig pur que m' esperava,
y 'ls recorts que jo anyorava,
ab l' afany ab que 'm dalia.

Perque en tú, jo, Barcelona,
vegí el primer raig del sol,
y aquí, hont ara una corona
ab tos aplausos, se 'm dona,
se va gronxá 'l meu bressol.

Conta donchs si desitjava
vení á veuret algun dia;
vers á tu mon cor volavá,
per més que, lluny, jo 'm quedava
allá ahont l' Art me retenia.

Al últim arribá l' hora
en que 'l monstre que 'm va dur,
que se 'n diu «Locomotora»
aquest goig que m' enamora
anava fent més segur.

Passava plans y montanyas
ab sos plomalls de fumeras,
y me deya, ab veus estranyas:
—Jo, ab l' infern en mas entranyas,
te duré á n' al cel que tan esperas.

Y aixís, salvavam riuadas,
y foradavam rocám;
y comarcas y encontradas,
y afraus, y concas, y pradas
travessavam com un llamp.

Fins que, flonja y carmesina,
Com una rosella ufana
que entre 'l blat l' oreig inclina,
me va dí una barretina:
—Ja ets á terra catalana.

Y era cert: á cada banda
del continuat muradal,
que te lo tren per miranda,
las pagesas feyan randa
de las portas al brancal.

Veya la enramada estesa
de tos roures de amplas socas,
y, umplintme 'l cor de sorpresa,
la ferestega grandesa
de las llegendárias rocas.

Que tu, en ta passada història
tens per gosar, com es lley,
de ta grandesa en memòria,
una corona de glòria
y una supèrbia de rey.

Per ço jo, que així ho sabia,
mirava en las espadadas
penyas, ahont l' herbam floria,
com lo raig del sol lluhia
sobre 'ls capells dels Moncadas.

Y 'm semblava de la terra
sentí 'l corn pels xaragalls,
y, rodolant per la serra,
enginys y carros de guerra,
y cavallers y cavalls;

Mentres que alegres y francas
blanquinejant pel serral,
com del atmatllé en las brancas,
noyas ab caputxas blancas
feya eixí lo toch matinal.

Y á mida que, venint, veyá
las flors que l' Abril obria,
puig Primavera sonreya,
jo, enamorantment, ja 'm creya
que lo meu front las cenyia.

Blancas, blavas ó vermellas,
distrayant del cor lo dol,
las veyá com maravellas,
¡que eran flors fillas d' aquellas
que havia vist en mon bresso!.

Y quan volant, las voltavan
l' abella y la papallona,
mos ulls, que se 'n namoravan,
se creyan que las trenavan,
per fermen una corona.

¡Deliris! Somnis d' artista
que en tot mira 'l seu anhel;
ilusió, que 's desfá trista,
com en pluja, á nostre vista,
se desfá 'l boyrám del cel.

¡Pensar jo en que Barcelona
me pogués á mi donar
de sas flors una corona!...
¡D' aquestas flors que ella dona
als fills ab que 's sab honrar!

¿La mare de tants artistas
y tants poetas y pintors,
pendrá per prendas may vistas
las que jo sols crech conquistas
petitas del meu esfors?

¿Val tant la senzilla cópia
del pur amor que fascina
com en sí la passió pròpia
que es la més hermosa utópia
que ha fet real la ma divina?

Lo cristall de la llacuna
que lo inmens del cel retrata,
val los astres y la lluna
y lo sol, quant surt tot d' una
com globo d' or y escarlata?

¿Per fidel mirall que siga
so jo res més que un mirall?
¿Paper hont la seda 's lliga,
quan la seda se 'n deslliga
es res més que un encetall?

Si una mare prega y plora,
gemega y clama y sospira,
y somnia, y veu, y adora
delirant, al fill qu' anyora;
¿val la artista que la mira

Y com mirall la retrata,
ni lo foch de sa fe pura,
ni 'l dolor cruel que la mata,
ni lo doll de amor que esclata,
de la font de sa amargura?

No. Jo llach, regaró ó gota
d' áygua clara y cristallina,
ni una flor tinch de mí á sota,
ni un polsim guardo de tota
la pols del sol que ilumina;

Y si may mas flors preuadas
toqueu, ab sorpresa ruda
ne treureu las mans mulladas,
com de llágrimas ploradas
per una ilusió perduda.

Lo fons bell de la llacuna
no es rich com lo fons del mar.
Tambe 'l mar te la fortuna
de podé 'l sol y la lluna
y 'ls astres enmirallar.

Més, quan res retrata, á dins
del rocam, guarda entre esberlas,
tenint algas per coixíns,
ulls que 's clouhen tancant perlas,
y rams d' arbres coralíns.

Jo, si he reflectit la glòria
de Breton, Cano y Ayala;
y á n' en Tamayo, memòria,
y á n' Hartzembusch ilusòria
vida puch dar, fentne gala,

Se que no tinch la fortuna
de dar tresors com la mar,
y que sols com la llacuna,
sas glórias, una per una,
pot mon fons enmirallar.

Tu ho sabs aixis, Barcelona,
y, ab tot y saberho, 'm trenas
de tas flors una corona;
la corona que se 'm dona,
de flors me lliga ab cadenas.

Que si he tingut la fortuna
de talents enmirallar,
que son astres, sol y lluna,
y has cregut, sent jo llacuna,
que tinch perlas com la mar;

Mercés mes de cor te dono,
quan tan més de ilusió sia
la corona ab que 'm coronó...
¡si es error, com no 'l perdono
si m' umpla 'l cor d' alegria!

Veig ma garlanda trenada
ab rosas de tos rosers,
ab clavells de la encontrada,
y ab las flors de ta enramada
que ombreja los teus vergers.

Blancas, blavas ó bermellas,
distrayant del cor lo dol,
las miro com maravellas,
que son flors fillas d'aquellas
que veyá jo en mon bressol,

Y jo 'l junt de sas bellesas
vull lluhir ab ergull real,
de tos jardins essent presas,
com lluhian tas comtesas
ab sa corona comtal.

L' accepto, ja que se 'm dona,
com recort d' un poble brau,
y per dir: ¡oh, Barcelona!
que tinch flors de la corona
d' en Fortuny y n' Aribau.

FREDERICH SOLER

EN LO JARDÍ

per

F. Ubach y Vinyeta

Poesía mencionada honoríficament per la Societat Agrícola, Científica y Literaria de Perpinyà

A l' hora en que mes convida
l' ombra á descansar, d' un arbre
devall la fulla espessida,
un lliri treya florida
dins un surtidor de marbre.

Era esbelt, blanch, olorós
que 'l veurel enamorava,
y ella y jo, apoyats tots dos
en la brana, 'l lliri hermos
miravam, que 'l vent gronxava.

Ere 'l movedis brancatge
pasant un filet de sol
matava son fullatge;
papilóns de bell plomatge
rars d' ell giravan vol.

Y crestall sa gallardia
retava envanescut,
l' og sos perfums bebia
y, seu arreu, se sentia
peras d' aucells mogut.

¡Hermosa, atractiva flor!
los ulls ella y jo no 'n treyam
y callavam y somreiam,
fins que unas aletas d' or
plegarse en son cálzer veyam.

Llavors ella, sospirant,
incliná 'l front vergonyosa
los ulls en l' aygua ficsant
y en l' aygua m' aná mostrant
en cada galta una rosa.

Y al veurelas jo esclatar.
al sentir ran meu la onada
d' aquell dols sospir passar,
fins á la flor vaig alsar
altra volta la mirada.

Mogué ab gelosia 'l vent
sas fullas, com la neu blancas,
despertá á l' eco, l' accent
d' un rossinyolet, playent
d' un arbre vehí en las brancas,

Y 'n l' ayre las alas d' or
al llensarse, desseguida
colltoyta inclinás la flor,
y ella 'm digué á mí:—L' amor
no mata, que dona vida.

CANSÓ DE MAIG

Lo taronger floreix,
tot ell es flayre;
la flor del taronger
perfuma l' ayre.

—

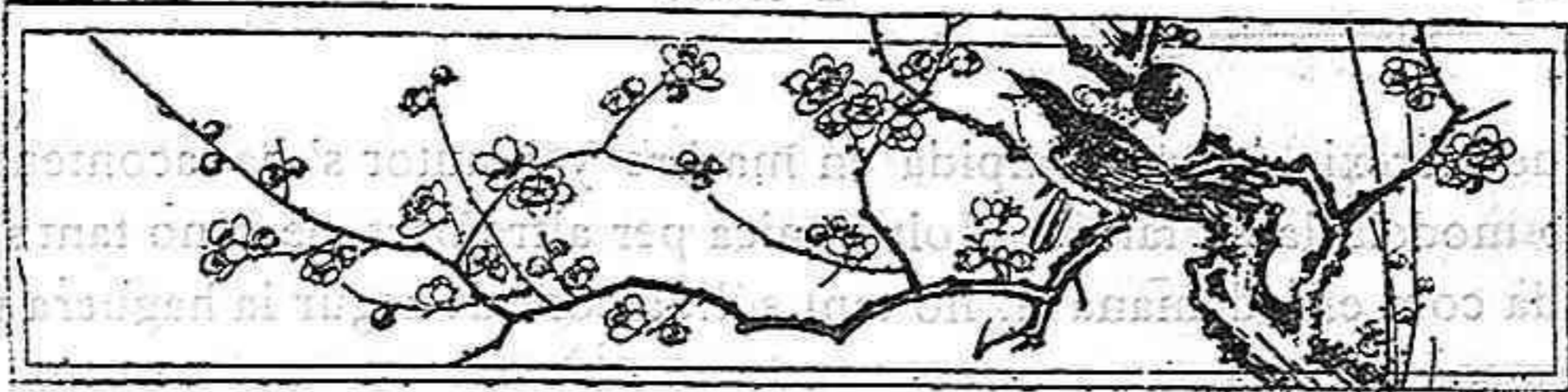
Ab son preuat perfum
l' oreig s' adorna,
parteix ben lluny ab ell...
¡ may més lo torna!

Avans no 'l robi tot,
¡ oh vida mia!
correm al jardí junts
al caure 'l dia.

Brandant lo taronger
al vent s' inclina
y unà nevada cau
de tarongina.
Correm sota 'l brancall,
ma companyona,
y 't teixirà la flor
blanca corona

¡Correm, que 'l taronger
perfuma l' ayre!
¡Correm, que 'l mes de Maig
no dura gayre!

APELES MESTRES

ESBOSSOS CRÍTICHS.

FRANCESCH MATHEU.

(Continuació)

En un camp que segons la frasse del poeta «du estampada la aspra petja de la guerra,» ahont lo blat s'ajau podrintse y 'ls aucells al passar hi cauhen morts quan respiran lo baf de sanch que d'ell se despren, una espiga sola y trista va exhalant una dolsa cansó semblanta al so d'una bandola. Lo cant diu: «jo so la vida,—jo so la pau. Torrentadas de gent en llúyta han passat fent escruixir la terra. Las espigas del camp, mas amigas, han quedat mortas á son pas. Allí ahont ellas morían naixia la fam. He quedat tota sola mes en ma soletat una idea m'aconhorta: quan la familia que esperava 'l pa que haviam de darli mas amigas y jo, tremoli de fam, barrejada ab altres jo entraré en sa casa y li cantaré ab veu dolsa y trista—jo sola vida,—jo so la pau».—Y la espiga fantasiava aixis y ovirant un hermos demá somreya al oreig que la gronxava, quant tot d'una venian altre cop los batallóns empenyentse en desordre y la arreballavan

quan cantava mes suau:

—Jo so la vida,

jo so la pau.

Heus aquí l' assumpto de la *Cansó de la espiga*. Ofelia que va á modular sos cants d'amor y d'ignoscéncia á la vora d'un torrent y, arrossegada per las áyguas, mor encara ab lo cant en los llavis. L' assumpto es poétich en extrem; sa delicadesa es notória; sols en la forma trovo un xich de deficiéncia, trovo á faltarli quelcom que aixequi mes la idea, ja desí molt felis. A mon parer es una estatueta

que merexia ésser esculpida en marbre y l' autor s' ha acontentat ab modelarla en fanch. Molt bonica per altre part, però no tant sòlida com ella demanava, no tant sòlida com de segur la haguera fet ara son autor.

¿Es necessaria aqueixa perfecció de la forma en la obra poética? Sí, es induptable, com ho es també en arts germanas de la poesia una factura acabada si 's vol que la obra quedi y suri sempre entre las demes. Però lo discutible es com ha d' ésser eixa forma pera que arribi al grau de bondat que necessita. Desde l' estil poétich de passats segles (espécie d' argot del Olimpo en que 's volgué fer parlar á las Mussas, sens dupte pera que fossin mes entesas de desde l' Olimpo estant que de desde la terra) fins á la forma vehina de la prosa en que tants y tants poetas de valia s' expresan avuy, hi ha tal distància, tal diferència de conceptes sobre aqueixa perfecció de la forma, que 's fa difícil lo determinar d' una vegada pera totas en que consisteix. ¿Deu cercarse en los refinaments d' estil y de llenguatge, en l' empenyo de no denominar las cosas per son nom y de donar torment á tota idea fins á tant que resulti expressada de tal manera que en prosa no fora admisible? Realment fer consistir en aixó sol á la poesia te quelcom de pueril que la rebaixa y la converteix en infecunda diversió, en recreo de paladars d' erudits y res mes. No es donchs aquesta la perfecció á qué deu aspirar lo poeta modern que arribant tart á un mon ja vell pot treurer partit d' aquesta circumstància evitant los esculls en que caygueren sos predecessors. Si un poeta ha d' ésser imatge de sa época, pera que sigui com la flor produhida per ella en un moment d' amor y de repos, es precis que lo poeta modern cerqui aquella perfecció en certs refinaments d' art propis de nostres temps, en cert luxo de detalls reveladors cada un d' un temperament d' artista, no en rebuscaments d' elocució ni en algunas metáforas de mes ó de menos. La época actual es mes exigent, la época actual no haguera fet la reputació de molts clássichs que altras consideráren superiors.

Lo lector haurá compres, per lo que acabo de dir, de quin género es la perfecció que jo demanava en la *Cansó de la espiga*. Per en Matheu la demanda no es difícil ni nova. No es nova perque aquest concepte es lo mateix que ell demostra haverse format. No es difícil perque en aqueix art s' ha educat y ha apres tots sos refinaments de gust.

Pórtam aixó com per la ma á parlar d' una obra que fa llarga estona esperava son torn en aquest estudi y que justifica las dos últimas afirmaci6ns: *Lo Reliquiari*.

Que 'l concepte que 'n Matheu te format de la poesia es l' essencialment modern ho provan son despreci dels g6neros consagrats per totas las po6ticas dels preceptistas; del estil po6tich recargolat y *d' á tant lo tropo*; de las composici6ns de gran extensi6 y petit prop6sit, y en cambi sa predilecci6 per aquellas obras d' estil natural, per6 viu y ple de veritable poesia; aquellas obras que condensan en pocas ratllas los pensaments que abans s' haurian diluhit en un mar de paraulas; aquellas obras que ab sa apari6ncia d' apun-taci6ns fetas á la lleugera semblan d' indiscutible facilitat, per6 que en lo fons podrian compararse á unas floretas boscanas que no 's deixessen cullir mes que per mans de verdader poeta.

Que 'n Matheu posseheix de temps lo secret d' aquest art ho demostren bon n6mero de composici6ns del esmentat *Reliquiari* que est6 format ab obras de diferentas fetxas y algunas mes 6 menos atrassadas.

Es *Lo Reliquiari* un grupo de tres poemas que poden considerarse en conjunt 6 separats. En conjunt es com la hist6ria d' un cor que, privat per la mort, del objecte de sa passió, evoca la imatge, analisa son dolor, trova com una esp6cie d' amarch consol en rabejarshi; despres, com conseqüencia natural de tot gran dolor, cau en un indiferentisme complert de la vida, que aborreix y desprecia, y per fí, com la tan sabuda au que la Mitología feya renaixer de sas cendras, torna al amor, á la il-lusi6, á la ditxa sempre somniada d' identificarse ab un altre cor. Poema essencialment humá sin6 del tot simpátich; imatge poch favorable, pero exacta, d' aqueixa inconstancia del cor que feu exclamar á un poeta castellá:

*¡Ah barro miserable, eternamente
no podrás ni áun sufrir!*

No es aixis, no obstant, com voldria jo considerar *Lo Reliquiari*. ¡Es tan desconsolador aquest escepticisme del sentiment! ¡Es d' un efecte tan poch s6rio lo veurer en lo poeta, al comensar lo llibre, una esp6cie de viudo inconsolable, y despres cap al acabament trovarlo com si diguésem *casat en segonas núpcias!* Per tot aixó he preferit jo sempre considerar lo volum com una agrupaci6 de tres

poemas lírics independents como l' *Intermezzo*, lo *Regrés* y la *Nova Primavera* de Heine. Lo llibre y lo poeta 'n surten guanyant.

D' aquests tres poemes, comensa la obra lo titulat *Morta*. Ja he dit en aquest mateix article que era una joia del sentiment. Afegiré ara que mereix un bon lloch en la història de la poesia catalana. No careix de semblants en altres literatures, com los cants de Víctor Hugo á la mort de sa filla, inclosos en las *Contemplations*, las delicadas *Elegias* de Ruiz Aguilera, la colecció del italiá G. Chiarini titulada *Lacrymæ* y tal volta algun altre que no se 'ns ocorre de moment; pero en la literatura catalana constituheix una especialitat única. Donada la tendència general aquí abans de 'n Matheu, tothom haguera fet ab la idea de *Morta* una elegía, ningú un poemet íntim ab aqueixa forma d' apuntacions en vers presas á estonas perdudas.

Segurament, l' ésser los altres dos poemes, *Spleen* y *Primavera*, com uns germans de *Morta*, farà que molts estranyen no véurels col·locats aquí á igual altura que aquest últim. Aqueix es, no obstant, mon parer y tinch idea de que altres lo comparteixen ab mí. La part del volum que te mes grandesa es *Morta*. La *Primavera* pot considerarse com una colecció d' amorosas, y en aquest sentit la novetat hi pert; *Spleen* es ja mes nou, pero *Morta* 'l supera.

Tractantse d' obras judicadas ja de temps pel públich y que han fet arriivar á totas las mans dugas edicions y dos premis obtinguts en Jochs Florals, fora impropí parlarne ab la extensió y procediment analítich que requeririan si ara sortissen á llum per primera volta. Mas observacions serán, donchs, breus y de conjunt.

Morta no es lo poema d' un dolor greu que esclata en gemechs descompassats, sino 'l d' una amorosa melengía que deixa lliscar sas llágrimas cara avall en silenci mentres remou pensativa las cendras d' una tomba. Es lo poema de la anyoransa en sa forma mes enérgica y hermosa: la anyoransa del que no es ja en lo mon dels vius, del que no hem de tornar á veure. ¡Era tan bella la flor que s' ha marcit! ¡Havia inspirat al poeta un amor tan fraternal, un amor com lo que sentís un rústich jardiner per la flor que ha vist creixer com qui diu sota sos ulls y la veu despres entregarse á las besadas del oreig y 'ls papallóns sense engelosírsen! Jo no se si la anyoransa que tan be va expressar en Matheu, fou realment un epissodi de sa vida ó un d' aquells dolors imaginaris que 'l vulgo 's complau en considerar com patrimoni dels poetas. Lo que si se, es que no per capritxo 's viu ab una idea tot lo temps que suposan las quaranta

una composició de *Morta*, que no aixís com aixís se contempla un dolor per totes sas caras. Y aixó es lo que 'm fa parlar del poema ab aquell cert respecte que inspiran los sentiments delicats, aquell respecte que inspira una llágrima furtiva rodolant per la cara d' un home «avesat á no plorar,» com diu lo mateix autor del *Reliquiari*.

Res falta, en lo poemeta en qüestió, de lo que podrian denominarse detalls psicológichs y detalls de la realitat exterior. En lo primer moment la mort, privant al poeta del objecte de son amor, fa aumentar aquest, pero la mateixa intensitat de la pena que la inesperada separació l' hi causa, gela en sos ulls lo plor. La primavera arriba, tot sonriu y ella ha mort. ¿Per qué no 's mor ell també?— exclama. ¿Qué n' ha de fer de la vida? Al entrar en sa casa l' hi sembla que encara la veu:

«Sempre que algú empeny la porta
sembla que hajas d' entrar tú.»

Tancat dintre sa cambra va repassant sos recorts

com l' avar que ben guardada
sa moneda va contant.

Sent cantar al rossinyol y l' hi diu que no canti tonadas tristas sino de gloria, porque *ella* ha posat alas y com una papallona se 'n ha anat volant; acaricia son rostre l' ayre de marina y l' hi diu que no torni mes á la costa porque la flor que abans gronxava s' ha marcit y ell no vol compartir lo dolor de la anyoransa ab ningú, 'l vol patir sol. La somnia morta, extesa en son baul obert. Sa mare la vetlla llensant ofegats gemechs. Ell s' ha acostat ploros, l' hi ha fet un bes sobre sas parpellas, lo túmbol ha tremolat, lo pit de la morta ha pres alé, sa cara s' ha decantat, sos ulls s' han mitx-obert y mirantlo tristament, tot á traves del vel, ella l' hi ha dit ab veu glassada: gracias, Francesch. Finalment en un derrer esforç de son dolor, que lluyta ja per no mimvar, lo poeta invoca la mort, mes lo mon altra volta 'l crida y al fi hi tornarà, pero guardant son recort «com un raig de lluna en mitj de negra nit.»

Aquesta es la marxa psicológica del poemeta. Desde la estupefacció que produheix lo dolor en lo primer moment, fins al oblit en que tot inevitablement va á parar. Pero 'l poema pertany al género d'

aquell romanticisme sentimental que practicá Heine á estonas, y constantment Becquer, y si va á parar al final que acabem de dir, hi va per lo camí romántich, no per lo que aniria avuy., per exemple, algun poeta realista.

Morta, lo mateix que *Spleen* que ve á esser son complement, marcan una etapa especial en la poesia de 'n Matheu. Per temperament no sembla ell gayre inclinat á la tristesa, y, no obstant, aqueixas dugas parts del *Reliquiari* 'n vessan materialment. Potser no fora massa aventurat lo suposar en aqueixa tristesa (á part del fons de veritat que pugui haverhi) un xich d' esperit d' escola, més que la exacta expressió d' una figura literaria.

RAMON D. PERÉS.

(Acabarà)

TEATRE CATALÀ (1)

A MITJ FER, *pessa en un acte original de D. F. CLARASSÓ.*

A mitj fer se titula, fent alusió á un retrato que te comensat en son taller lo pintor que apareix en la obra, y, no sabem perque, se 'ns ha ficat en lo cap que l' autor ha fet un *calembourg* sense adonársen. Ella també 'ns sembla un xich *á mitj fer*, la graciosa pessa que motiva aquesta lleugera nota crítica. De desde que 'l teló s' aixeca la hilaritat se possessiona dels llavis dels espectadors y 's van seguint ab gust las escassas peripecias de la obreta; mes s' acosta 'l final y l' autor se despedeix de repent del públich com dihentli: los hi fet riure una mica ¿vritat? donchs ara pássinho be que ja he lograt lo que volia. Y 'l públich, que efectivament ha rigut de gust, aplaudeix com agrahint que l' hagin fet riure. Mes si despres vol formar un judici de lo que acaba de veure, necessariamente se l' hi acut que 'l plantejament de la acció, per dirho aixis, estava molt ben indicat, pero que 'l final se 'l hi ha vingut á sobre mes aviat de lo que desitjava; que encara estava disposat á sentir alguna cosa mes, y que 'l no haverli volgut dir l' autor ha fet que sa obra resulti, encara que bonica, un xich magre.

Aixó podria dir lo públich al Sr. Clarassó, mes cárrechs son aquests qual cástich es dolsíssim: escriuren una altre. Nosaltres esperem que ha de sortirne millor cada vegada. Per ara te la base, lo talent cómich. La práctica continuada pot servirli pera desenrotllar aquest y donar mes consistència á sas obras. No 's contenti ab produhir entremessos d' agradable passatemps y res mes, vaji mes alt, que 'ns sembla que be pot atrevirshi.

Lo tipo de criat que hí ha en aquesta pessa, es, tal com lo fa 'l Sr. Fontova, delicios. En cambi 'l d' amo de casa, que representa 'l Sr. Virgili de la manera assaynetada que sol emplear pera papers semblants, es aquell etern tipo d' amo de casa que ja han convertit en gastat los humoristas de tots los temps. Lo Sr. Clarassó deu veure aqui un escull y prevenirse, perque per aquest camí se va á la vulgaritat.—A.

1) Per excés d' original hem hagut de retirar d' aquest número un lleuger estudi que dedicávam en aquesta secció al drama *La Creu Trencada*. L' inclourem en lo número viuent per no deixar sense analizar aquesta obra.

VUYTS Y NOUS, *pessa en un acte, original de D. LLEÓ FONTOVA*

Dos vuyts, dos nous, que fan parella, una carta que no lliga y un porter que tampoch lliga, al menos en la escena, porque ja ho está per la iglesia á una dona que pateix (segons lo Sr. Fontova) de *caqueja*, vulgo *jaqueca*. Heus aquí 'ls personatges de la nova pesssa que acaba d' escriure l' actor-poeta del teatre catalá. Al lector que no la hagi vista no estaré de mes que l' hi expliquem que 'ls vuyts y nous son dos matrimonis, un ja fet y en primer terme, un altre indicat y en perspectiva; que la carta que no lliga es un solter caygut entre 'ls dos, y que 'l porter es lo de la casa ahont viu lo matrimoni de primer terme.

La obra es d' entretingut embolich, te escenas sumament xistosas, no sempre del millor género, y dona lloch á que son mateix autor hagi pogut presentar en la escena un tipo mes d' aquells qu' ell sap recullir de la realitat y portarlos á las taulas sense que perdin cap de sos rasgos característichs y 'n guanyen alguns que 'ls hi donan mes relleu: nos referim al ja esmentat del porter. Sens dupte la composició de la obra ha girat tota sobre aquest peu. Lo Sr. Fontova s' encarinyá ab lo tipo, se 'l dibuixá en sa imaginació tal com lo fa, es á dir molt be, y comensá á agruparhi entorn los incidents d' una acció que entretingues agradablement.

No 's pot negar que n' ha surtit be com de costum y mereix un nou aplauso.

—A.—

NOVAS

La revista francesa *La Mosaïque* inserta en un de sos números atrassats, que fins ara no ha arribat á nostres mans, una traducció del conegut quènto de nostre company Narcís Oller titulat *La casaca de 'n Jaumet*. Igualment la revista italiana *Gazetta musicale* ha comensat á publicar la noveleta de Salvador Farina *Fra le corde di un contrabasso*, ab los mateixos dibuixos que feu 'n Apeles Mestres pera la biblioteca Verdaguer d' aquesta ciutat y que l' hi han valgut grans elogis del celebrat novelista.

